

ЦЕЛТА НА ВОСПИТАНИЕТО И СЛОБОДНОТО ВРЕМЕ

Воспитанието е процес на формирање на човекот, на изградување и обликување на човековото суштество со сите негови телесни, интелектуални, морални, естетски и работни особини. Тоа има свое општествено, универзално, историско и индивидуално значење. Подеднакво е вредно за животот во општеството и за индивидуалниот живот на поединецот. Тоа овозможува човечко формирање на секој човек, исто како што во текот на историјата овозможило развиток на човековото општество.

Воспитанието е многу сложен процес; во него дејстуваат мноштво фактори, се применуваат различни методи и постапки, во согласност со спознаените законитости и општественоприфатените цели и задачи. Земајќи ги предвид сите тие елементи, можеме да го определиме како „целисходен процес во кој доаѓа до израз единствено воспитната цел и воспитните задачи, принципите и методите во плански оствареното воспитно дејствување, со активности и усогласено дејствување на мноштво фактори кон изградување на целосна човечка личност“. (А. Vukasović, 1986, стр. 20)

Определувањето на целта на воспитанието е фундаментален проблем на педагогијата, но и на општеството во целост. Отсекогаш и во секоја средина постоеле цели на воспитанието, тие биле различно формулирани во зависност од историскиот период и општественото уредување на одделни земји. Тоа се воедно и аргументи дека е можно и потребно да се определи целта на воспитанието, но не како вечна, универзална цел. Постојат големи разидувања при определувањето на воспитните цели. Во нашиве сегашни услови, целта на воспитанието е заснована на ставот дека човекот е истовремено индивидуално и социјално суштество.

Современите сознанија велат дека човекот претставува интегритет, дека не е можно да се дели на материјална и духовна природа (неотомистите) или на индивидуална и социјална компонента (индивидуалната и социјалната педагогија) и дека човекот не е само суштество кое се приспособува на средината, туку во тој процес ја менува и сопствената природа. Во современата педагогија се истакнува и потребата од интегрално и активно воспитување на личноста. (Љ. Копровски, 1999, стр. 133)

Тргувајќи од фундаменталните сознанија, современата педагогија како општа воспитна цел го определува сестраниот развој на личноста како хуманистичка концепција (парцелизацијата ја дехуманизира личноста), но и како објективна општествена потреба на современата цивилизација.

Сестраниот развој претставува надминување на отуѓувањето на човекот и на продуктот на неговите индивидуални потенцијали и креативни сили, негова човечка афирмација, среќа, големо богатство и разновидност на вкупниот цивилизациски и општествен развој. Меѓутоа, истакнувајќи го сестраниот развој на личноста како општа воспитна цел, современата хуманистичка педагогија не тргнува од декларираниите политички барања и цели, туку од сознанието на пошироките општествени потреби и општествениот развој, од универзалните хуманистички вредности, од позицијата на интегралноста на човекот и индивидуалните можности за развој. (Љ. Копровски, 1999, стр. 134, 135)

Општата воспитна цел претпоставува операционализација и конкретизација на цели и задачи, на која може да ѝ се пристапи на различни начини, па затоа постојат и повеќе можности за поделба на конкретизацијата на воспитните задачи. Најчесто воспитанието се разгледува преку пет вида воспитание: физичко, интелектуално, морално, работно-техничко и естетско воспитание, како општа слика на сестраниот развој на личноста. Меѓутоа, она што е карактеристично и што можеме да го издвоиме од контекстот на проблемот што го обработуваме, е тоа што во интерпретацијата на целта на воспитанието сè

повеќе е присутна димензијата слободно време и тоа како самостојно, но и како дел од секој аспект на воспитанието.

Така, уште во учебникот „Педагогија“, од 1971 година, чиј уредник е Перо Шимлеша, кој е и автор на главата за целта и задачите на воспитанието, присутна е димензијата слободно време во конкретизацијата на општата цел на воспитанието. Авторот поаѓа од тезата дека младиот човек треба да се оспособува за:

- а) работа и професија, за производство на материјални добра;
- б) управување и самоуправување за сопствените и општествените дејности, за активен припадник кон општеството за општествен субјект; и
- в) целисходно користење на слободното време, за културно задоволување на своите потреби, интереси и склоности, за афирмирање на личноста по извршените работни обврски и општествени должности. (Педагогија - група автори, 1971, стр. 53, 54)

Разгледувајќи некои проблеми во определувањето на поимот сестраност како цел на воспитанието, кај Никола Поткоњак среќаваме речиси идентична конкретизација на целта на воспитанието. Имено, тој смета дека некои проблеми по однос на ова прашање можат да се надминат ако сестраноста поблиску се определи поаѓајќи од сферата на човековата дејност и пројавувајќи ја сестраноста на човекот во: сферата на работата (производна и друга); сферата на управувањето - самоуправување и во сферата на слободното време. (N. Potkonjak, 1981, стр. 321)

Поразработена интерпретација и конкретизација на целта на воспитанието, која ја вклучува димензијата слободно време, среќаваме кај Владо Шмит. Според него целта на воспитанието може да се набљудува преку три основни подрачја на човековиот живот и човековото дејствување: професионалната работа, општествениот живот и слободното време, па од тие подрачја се изведуваат и воспитните задачи. Понатаму авторот пишува: ако се земе предвид споменатата категоризација на

педагошките задачи, оспособување за работата и оспособување за слободното време, може да се утврдат два стила на воспитна работа: оспособување за „царството на нужноста“ и оспособување за „вистинското царство на слободата“.

Педагогијата мора да ги развива двата стила на воспитна работа. Кога ги оспособуваме децата за идните работни задачи, не можеме поинаку освен да поставуваме барања за да ги оспособиме за работа. Ако некој сè уште во ова се сомнева, нека се запознае со жалните искуства на педоцентристичките теории засновани на „слободното училиште“ од чии клупи, поради занемарувањето на барањата, излегувале апсолвенти интелектуално и морално неспособни за работа. На тој начин, во воспитниот процес апстрактно сфатената детска слобода се претвора во негова конкретна неслобода. (V. Smit, 1985, стр. 285)

Во оспособувањето за „царството на слободата“ - а без него не е можно да се достигне воспитната цел на сестрана развиеност, потребен е поинаков стил на воспитна работа односно воспитен однос кон детето, кое во споредба со стилот и односот бара значително похуман, поширок однос кон детската личност, без поставување програми какви што ги имаат традиционалната настава и училиштето.

Ова не е педагошко гледиште од типот на *Laissez faire* и не значи препуштање на детето во слободното време на неговата природа. Тоа значи дека педагогијата на слободното време ги запознава децата и возрасните со можностите како слободното време да се искористи, да се води грижа за афирмација на интересите кои наставата не ги задоволила, да ги развива интересите за културно и, според развојните карактеристики, адекватно користење на слободното време. Во тој процес воспитувачот не заповеда, само помага, не присилува туку воспитаниците ги оспособува за слободно одбраната дејност. Таквата положба на воспитаниците во воспитниот процес бара од воспитувачот да го почитува неговиот приватен живот, да му овозможува понекогаш да биде сам, а не постојано само член на колективот. (V. Smit, 1985, стр. 286)

Владо Шмит слободното време го смета за мошне значајно, и под влијание на традицијата во теоријата и практиката, го обработува како додаток на вистинското, сериозно воспитание. Тој аргументирано тврди дека човекот живее во тие три димензии кои понапред ги споменавме. За него моралното воспитание за работата е поинакво отколку воспитанието за слободното време. Физичкото и естетското воспитание висат во воздух ако не ги вклучиме во слободното време. Задачите на интелектуалното воспитание се ограничени само за подготовка на професионални и општествени дејности.

Би било потребно да се размисли какво воспитание на карактерот е потребно во човековото хармонично дејствување во трите животни подрачја и колкаво е нивното влијание во формирањето на карактерот. Мошне апстрактен проблем за човековата нехармонична, нескладна развиеност, која настанува од нарушената рамнотежа помеѓу поединечните видови воспитание. Би добиле конкретен вид кога би истражувале како би требало меѓусебно да биде изедначено воспитанието за работа, за општествен живот и за слободното време за да се формира складна личност. Со тоа би добиле и плодна основа за проценување на човековата сестрана развиеност. Тогаш брзо би се покажало како оној кој е активен само на две или, пак, само на едно од споменатите подрачје е осакатен во своите човечки можности. Тогаш би станало јасно дека не можеме да ги загарантираме условите за сестраност само со зближување на интелектуалната и физичката работа, а да не овозможиме човекова општествена активност и целисходно поминување на неговото слободно време. (V. Smit, 1985, стр. 293)

Ова сознание нè упатува на адекватна воспитна работа при што воспитанието за слободното време, за човековото „царство на слободата“ станува подеднакво значајно и во теоријата и во практиката како и во другите општествени задачи.

Според Анте Вукасовиќ, воспитните настојувања треба да имаат за цел воспитание за слобода, повеќестрано развиен и радосен човек, способен производител, самоуправувач и културна личност која спремно

ќе се ангажира, спремено и одговорно ќе учествува во професионалната дејност, во општествениот и културниот живот и во човечки осмислено поминување на слободното време.

Конкретизацијата на целта на воспитанието А. Вукасовиќ ја заснова на неколку аспекти и тоа:

1. Конкретизација која се заснова на поимот сестран развиток;
2. Конкретизација која се заснова на школската традиција;
3. Конкретизација која се заснова на психичкиот живот;
4. Конкретизација на подрачјето на човековата активност; и
5. Конкретизација заснована на воспитните вредности. (А. Vukaso-
vović, 1990, стр. 69, 70)

Во контекстот на проблемот кој го разгледуваме, особено е интересна конкретизацијата заснована на подрачјето на човековата активност во која авторот го акцентира и проблемот на слободното време. За функциите на животот авторот посебно и примарно значење ѝ придава на работата како должност на секој работоспособен човек. Покрај во професионалната, работната дејност, поединецот како член на општествената заедница, треба ангажирано и рамноправно да учествува во општествениот живот. Освен тоа тој има право на радосен и исполнет личен живот, на културно поминување на слободното време во согласност со своите занимања и желби, во кругот на своето семејство и со своите најблиски. Оттука произлегува, заклучува авторот, и потребата за воспитување способни и одговорни производители, самоуправувачи и културни личности.

Во учебникот на група автори „Општа педагогија“ (во редакција на Никола Поткоњак) во делот за конкретизација на целта на воспитанието и неговите задачи се наведуваат неколку групи задачи кои, според овие автори, се среќаваат и во американски расправи за воспитанието:

- а) Самореализација, хуманизација, економска ефикасност, оспособување за граѓанска одговорност;
- б) Граѓанско однесување, успешен семеен живот, користење на вештини и навики во животот, разбирање на научните методи

и научните факти, уживање во убавината на уметноста, музиката, литературата и природата, способност и навики за користење на слободното време, почитување на другите, умешност во мислењето, изразувањето, читањето и слушањето. (Општа педагогија – група автори, 1996, стр. 143)

Со ваквата конкретизација на целта на воспитанието јасно се гледа дека авторите во современи услови на живеење, како важна задача го поставуваат оспособувањето и воспитанието на човекот за користење на слободното време.

Во однос на авторите кои понапред ги споменавме (P. Šimleša, H. Potkoňak, V. Smit, A. Vukasović) може да се констатира дека овие автори разликуваат воспитание за работа, за општествен живот и воспитание за слободно време. Овие три подрачја на воспитание авторите ги гледаат како три општи воспитни задачи кои можат да се расчленат на поконкретни задачи и специфично да се применуваат во различни форми на остварување на воспитанието.

Љупчо Копровски во изменетото и дополнето издание на учебникот „Педагогија“ од 1998 година, операционализацијата и конкретизацијата на воспитната цел ја изведува на неколку нивоа. Првото ниво е определена општа слика на сестраниот развој, втората се однесува на етапните воспитни цели каде што особено значење имаат предучилишната педагогија, основношколската, високошколската педагогија и андрагогија; и конкретизација на воспитните цели по однос на многубројните воспитни фактори во општеството (на пример: семејството, слободното време, медиумите и друго) што се предмет на семејната педагогија, педагогијата на слободното време итн. (Љ. Копровски, Б. Петровски, 1998, стр. 135)

Применувајќи една ваква конкретизација - општа воспитна цел, етапни воспитни цели и конкретизација на целите и задачите по однос на воспитните фактори, авторот не претпоставува унифицирана слика за индивидуата, туку само општа проекција која не се наметнува како обврска но повеќе како можност индивидуата во својот развој да одгово-

ри на некои општи етички и педагошки стандарди. Акцентирајќи го слободното време како фактор преточен во конкретна задача, укажува на неговото значење и на можностите што тоа ги дава во реализацијата на општата воспитна цел. Оттука функциите на слободното време треба да се движат на релација педагошко дејствување по пат на слободно време и воедно за слободно време.

Од начинот на кој одделни автори (што ги наведовме понапред) приоѓаат кон определувањето на општата цел на воспитанието и конкретизацијата на задачите што се однесуваат на подрачјето на слободното време, јасно се гледа дека ова подрачје станува рамноправно по важност со сите останати аспекти и задачи на воспитанието.

Бидејќи сите воспитни задачи сочинуваат единствена целина по однос на општата воспитна цел, слободното време, категорија која нас посебно нè интересира во овој труд, се јавува како еден од факторите на воспитанието и образованието. Или, со други зборови, за процесот на формирање и развивање на повеќестрана млада личност, слободното време е неизоставна компонента на физичките, интелектуалните, работно-техничките, естетските и другите квалитети и задачи.

Ако целта на воспитанието е сеопфатно структурирана според гореспоменатите воспитни подрачја, тогаш најдобро е и педагогијата на слободното време да дејствува според тој модел.

Здравјето отсекогаш било центар на човековото внимание. Тоа е разбирливо, затоа што без здравје нема никаква активност. Според дефиницијата на Светската здравствена организација, здравјето денес не се дефинира како отсуство на болест туку, позитивно, како состојба на најголема био-психо-социјално-културна урамнотеженост. Здравственото воспитание, според тоа, своето тежиште го става на превентивата, а помалку на терапијата, односно со здравствената едукација се настојува да му се помогне на човекот сам да се грижи за одржување и подобрување на сопственото здравје. Содржината на таквото воспитание се црпи од подрачјето на: хигиената, екологијата, елементарните медицински знаење, нутриционизмот, кинезиологијата и психијатријата. По-

аѓајќи од современата концепција на физичкото и здравственото воспитание, кое подразбира и надминување на негативните појави (наркоманијата, насилството, затворањето во себе, ниските доходи, слабата и неправилна исхрана и сл.), педагогијата на слободното време инсистира на задоволување на кинетичките норми во функционирањето на здравиот организам, потоа на правилна исхрана, здрав живот (менување на ритамот на работата, рекреацијата и одморот), на создавање навики за лична хигиена како и на комуникација со здравствените служби заради утврдување и успешно лекување на аномалиите. Педагогијата на слободното време се залага за успешно остварување на рамнотежата помеѓу физичките, психичките, социјалните и културните фактори.

На подрачјето на **интелектуалото воспитание** од аспект на педагогијата на слободното време има промени. Имено, се напушта концепцијата на давање готови знаења и присилување на ученикот механички да повторува научени содржини. Механичкото предавање и учење напамет се заменува со творечкото спознание на ученикот. Учењето во погорните одделенија се заменува со учење во флексибилно-хомогени групи, едномерната комуникација се заменува со двосмерна, а учењето само во младоста се заменува со непрекинато учење низ целиот живот. Вистината како цел, мерка и вредност се определува како на полно спознаена слобода. Уште Ф. Вачон рекол „*tantum possumus quantum scimus*“ (толку можеме колку што знаеме). Меѓутоа, тоа знаење веќе не е само запаметено, туку знаење кое ги содржи сите три компоненти: когнитивната (свесно да се знае), емотивната (спонтано да се сака) и волевата (практично дејствување), и кое треба спонтано и постојано да се применува во животот.

Подрачјето на **моралното воспитание** дејствува на обликувањето на меѓучовечките односи, а неговата цел е правдата. Тоа е крајна можна состојба за сите луѓе, и со неа се регулираат сите човечки односи. Педагогијата на слободното време поаѓа од теоријата на Пијаже за генетскиот развој на моралната свест, како посебна норма на регулирање на човечките односи, инсистира на практиката, на подобрување на односите меѓу

луѓето со што се зголемува и нивната слобода. Затоа целта на моралното воспитание е надминување на конфликтните ситуации, инсистира на разговори, аргументирање и навикнување на примена на правдата. Затоа моралното воспитание се поврзува со правната регулатива како минимум реализирање на правдата, потоа со етиката која ги дава темелните морални поими како што се правда, совест, морал, добро дело и слично. Педагогијата на слободното време не го предава моралот, туку го спроведува. Моралот не го сфаќа како ограничување на слободата, туку обратно: како зголемување на слободата во дадени историски моменти. Се разбира дека се нужни и санкции, затоа што во многу случаи само со свест не може да се постигне почитување на слободата кон друг човек.

Естетското воспитание е едно од најзначајните подрачја на човековата егзистенција и убавината. Преку уметничките дела човекот ја остварува својата слобода. Педагогијата на слободното време го негува човековото творештво, особено во функција на развојот на способностите за изразување на убавото. Естетското воспитание, од аспект на педагогијата на слободното време, е вечно експериментирање со самиот себе, со својата фантазија и со својот израз и зависно од достигнувањето може да стане и професија, ако ученикот се афирмирал како уметник. Секој поединец може и треба во слободното време да комуницира со високи уметнички остварувања, да ги оплеменува и јакне своите творечки потенцијали кои преку аматерски обиди ќе ги развива до полна афирмација, кога ќе стане признат уметник. Обиколката на музеи, изложби, театри не треба да биде само пасивна комуникација со уметничките дела, во кои е втемелена убавината, туку тие треба да станат поттик и предизвик за сопствено создавање.

На подрачјето на **работното и техничкото воспитание** постојат низа сложени дејности каде што човекот може да го најде својот предизвик и поттик за творештво. Работната и техничката култура денес е призната, и од ренесансата сè повеќе влегува во програмите не само на стручните туку и на општообразовните подрачја. За педагогијата на слободното време секако многу поважно е оспособувањето на учениците

за творечки пристап кон новите технологии, а во врска со тоа и развивање на иновациската култура, затоа што е мошне интересна за учениците и дава подобри воспитни резултати. Пред сè би го истакнале значењето на создавање на културата на подвижни електронски синергиски записи, затоа што со нив можат да се прикажат сите видови шеми, слики па дури и алгоритми на работни операции. Во САД со помош на новите медиуми успешно се учи управувањето со современите направи, затоа што постојат посебни програми прикази на информации, програми со прашања, одговори и додатни објаснувања, за оние кои можеле да сфатат нешто од прикажаното. (J. Plenковиќ, 1997, стр. 47-57)

Разгледувајќи го односот помеѓу слободното време и целта на воспитанието, ни се наметна и прашањето за содржината, целисходноста и неговата вредносна обоеност. Веднаш ќе кажеме дека целта на слободното време, како што ние ја гледаме во конкретниов случај, претставува дијалектичко единство на општествени и лично пожелни релативно стабилни диспозиции на субјектот, од една, и вреднување на својствата на објектите, од друга страна. Од ова произлегува дека нема вредносна неутралност во активностите на слободното време, а битна димензија на таа вредносна обоеност е нејзината пожелност. Пожелно е она што личноста го цени и го смета за доволно значајно за да може да стапи во акција.

Вака сфатеното пожелно има свој когнитивен, емоционален и мотивационо-волев аспект. Во овој случај воспитанието во слободното време се јавува како многу значајна и специфична форма на работа преку која може систематски и трајно да се развива рационалната, емотивната и волевата сфера на човекот.

Рационалното подрачје ја претставува желбата на човекот за создавање, мислење и сфаќање. Определената количина знаења му овозможува на човекот да се снајде во стварноста, да заземе определени ставови и според нив да изгради практични умења и навики. Меѓутоа само знаењата, и високиот степен на образование и не се гаранција за позитивно однесување на човекот. За вистинско човеково однесување потребни се ставови и навики за културно однесување и други позитивни

особини. Тоа значи дека во процесот на воспитната работа во слободното време не треба да се задоволиме само со тоа учениците да знаат дека слободното време треба да го исполнат со содржини кои ќе ја богатат нивната личност, туку е потребна понатамошна систематска и континуирана работа за да се изградат навики за правилно и културно користење на слободното време како трајна вредност.

Втората етапа е емоционалното подрачје. Тоа претпоставува формирање на определби, уверување и ставови кои се емоционално обоени и со силата на внатешната мотивација поттикнуваат на адекватно дејствување, но тие квалитети внимателно и доследно треба да се изградуваат. Формирањето на уверувања и ставови силно влијае врз човековите постапки, но тие не се сигурна гаранција дека следува адекватен чин. Уверувањата и ставовите сè уште не се дела. Воспитниот процес сè уште не е завршен, во конкретниов случај сè уште не сме сигурни дали ученикот е доволно убеден и дали ќе има доволно мотив и волја правилно да го искористи своето слободно време.

Волебото подрачје ја сочинува третата етапа на воспитниот процес. Всушност го претставува човековото однесување и дејствување. Овде доаѓаат до израз формираните умеѐња, навики, волевата и карактерна цврстина да се преземе конкретна постапка и акција.

Некои сметаат дека на подрачјето на слободното време не е добро да зборуваме за етапи, затоа што етапите подразбираат сукцесивно остварување на задачите една по друга, а со тоа би се нарушил основниот принцип на слобода, кој ја претставува основната суштина на слободното време. Но, се разбира, доколку во воспитната работа имаме искусни и добри воспитувачи, тие истовремено ќе дејствуваат и на рационалната, емотивната и волевата сфера на воспитаникот. Ова произлегува пред сè од специфичноста на слободното време и од неговите можности личноста да се подготвува за позитивно користење на слободното време, но и личноста истовремено да се воспитува преку слободното време.

Целта на слободното време треба да ја бараме во рамнотежата помеѓу општествено и лично пожелното. Ученикот слободното време да го поминува на начин кој релативно слободно го избрал, па затоа

содржината што ја избрал за него е секогаш пожелна, иако силата на пожелното може да варира во согласност со релативноста на слободно направениот избор. Има ситуации кога активноста што ја избрала личноста може истовремено да ја карактеризира лично пожелното и општествено непожелното. На пример: алкохолот, коцката, криминалот, претстапништвото, дрогата и слично. Во таа смисла многу е интересна изреката на T. S. Eliot дека „сите желби не се пожелни“.

Гледано во целина, лично пожелното и општествено пожелните активности на слободното време мораат и се наоѓаат во интеракција, како што пишува Богдан Шешкиќ: „Индивидуалниот човек живот има смисла доколку индивидуалните активности се вклучени во остварување на осмислена општествена акција и дејност“. (B. Šešić, 1977, стр. 145)

Воспитанието и образованието се силни фактори на процесот во кој општествено „пожелното“ влијае на формирањето и се испреплетува со лично пожелното. Од педагошки аспект не може да се одвои индивидуално пожелното од општествено-економските и културните услови во кои личноста се формира. Слободното време како човечки ентитет врзано е за секој животен период на човекот и на човештвото. Тоа е значи општествен и универзален феномен. Но тоа не значи дека содржината и вредностите на односот кон слободното време се менува. Тие промени се континуиран процес во согласност со развојот на човекот и со промените во општеството. И токму во можностите за развој и менување, денешното информатичко општество во центарот на своето внимание го става поединецот и вредносното поимање на слободното време. Во таа смисла педагогијата, како наука за воспитанието, треба да го заземе своето вистинско место и својата улога.

(Рецензент: Проф. д-р Марија Косинова)

Литература

1. Vukasović, A., *Pedagogija*, Zagreb, 1990;
2. Vukasović, A., *Fenomen odgoja*, Pedagogija br.1, 1986;
3. Копровски, Љ., Петровски, Б., *Педагоџија*, Филозофски факултет и Институт за педагогија, Изменето и дополнето издание, Скопје, 1999;
4. Група автори (во редакција на Н. Поткоњак), *Ошииџа љедагоџија*, Београд, 1996;
5. Grupa autora (u redakciji P. Šimleša), *Pedagogija*, Zagreb, 1971;
6. Potkonjak, N., *Izabrana dela 1*, Osijek, 1981;
7. Plenković, J., *Slobodno vrijeme i odgoj*, Filozofski Fakultet, Zadar, 1997;
8. Smit, V., *Socijalistička pedagogija između etatizma i samoupravljanja*, Pedagogija, Osijek, 1985;
9. Šesić, B., *Čovek, smisao i besmisao*, Beograd, 1977.

SUMMARY

Aneta BARAKOSKA

THE GOAL OF EDUCATION AND THE SPARE TIME

Education in spare time becomes an important dimension which becomes more in the determination and the specification of the goal of education to many authors who deal with this problem. The way in which some authors approach towards the determination of the general goal of the education and the specification of the assignments which refer to the area of spare time. It is clearly seen that this area becomes equal in its significance with all the other aspects and assignments of education. In the process of shaping and developing the multilateral personality, the spare time is an essential component of the physical, intellectual work-technical, aesthetic and other qualities and assignments. During the consideration of the relation between spare time and the aim of education, in the text is considered also the question of the content, the appropriateness and its valuable colouring. The goal of the spare time presents dialectical unity of social and personally desirable, relative stable dispositions of the subject from one side and valuation of the properties of the objects from the other side.

The individual human's life has meaning, in case the individual activities are included into the implementation of the meaningful social action and activity.

The educational possibilities of spare time create conditions for the person to prepare oneself for positive use of spare time and meanwhile to educate oneself during the spare time.

Key words: goal of education, spare time, development of the personality, educational areas, educational factor.